

ФЕНОМЕН ГРОШЕЙ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ, ПОЛІТИЧНОЇ, СОЦІАЛЬНОЇ, ІСТОРИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Гроші є об'єктом досліджень науковців вже досить тривалий час. Зокрема, в різні часи досліджували питання щодо сутності грошей, їх походження, необхідності та значимості, впливу на розвиток держави та окремого індивіда. Однак, і сьогодні питання сутності грошей залишається актуальним. Узагальнюючи чисельні погляди на категорію «гроші» як вітчизняних так і зарубіжних науковців слід відзначити, що дану категорію досліджують через призму економічних та соціальних наук, політичних поглядів, історичних аспектів, оскільки вже досить давно гроші набули не лише економічного, а й соціального, політичного, історичного змісту.

На нашу думку, науковці досліджують категорію «гроші» через призму:

1) економічного підходу, зокрема С. Аржевін, О. О. Бриль, М. І. Савлук, Т. В. Семко, М. В. Руденко та ін. акцентують увагу на «грошах» як економічній категорії, що втілюється у її функціях – засіб обігу, міра вартості, засіб платежу, засіб нагромадження, світові гроші;

2) соціального підходу – гроші – це відображення суспільних відносин, це цінність, що здійснює вплив на соціальне життя, засіб втілення соціальних потреб людини (В. Гончаров, А. П. Литвин, Л. М. Рябіна та інші науковці);

3) психологічного підходу – ставлення та уявлення про гроші певних вікових груп, статі, класу, особистості... (Т. В. Скрипаченко, І. І. Вереїна, І. Зубіашвілі);

4) гроші – можливість втілення корупційних схем (Ю. Іващук);

5) історичного підходу - гроші – це історія від первинно-общинного ладу до сьогодення; це історія певної країни (В. Ільїн, М. І. Савлук, Т. В. Семко, М. В. Руденко досліджують історію виникнення та еволюцію форм грошей, О. О. Бриль досліджує економічні погляди на гроші різних епох, науковців. Однак, з нашого погляду, гроші – це не лише історія еволюції форм грошей, а й історія певної держави, оскільки на банкнотах і монетах відображені видатні науковці, політики, письменники певної держави, пам'ятні моменти із життя країни тощо. Дослідження грошей як об'єкту історії держави здійснює О. Заєць. На нашу думку, погляд на гроші як на втілення та відображення історії держави є недостатньо дослідженим).

Отже, категорія «гроші» вже давно вийшла за межі економічної. Підходи до даної категорії з боку соціології, психології, політології досить цікаві та мають наукове підґрунтя, а тому заслуговують уваги для подальшого дослідження.

Дмитрів І., В. Дмитрів розглядають гроші як індикатор суспільних відносин, оскільки гроші вказують на «наявні суспільні проблеми, що потребують негайного вирішення як з боку політичної влади, так і активної участі громадянського суспільства» [3]. Отже, гроші – це не лише зручний елемент задоволення потреб, а й відображення суспільних відносин певної епохи, певної країни.

Скрипаченко Т. В. проводить дослідження сутності грошей з точки зору психологічного аспекту ставлення до грошей. Автор стверджує, що соціальна цінність грошей залежить не лише від менталітету нації, а й від окремих індивідів на які накладає відбиток вік індивіда, освіта, стать, соціальне оточення, певні особисті характеристики, статеві відмінності [5, с. 200]. Отже, досліджуючи гроші як соціальну категорію можна оцінити психо-фізичні якості людей, що проявляються у ставленні до грошей. Досить часто гроші є вимірником не лише матеріального становища, а й психічного й фізичного здоров'я людини, оскільки наявність накопичень сприймається не лише як матеріальна стабільність, а й психо-фізична. Вміння накопичувати та примножувати гроші окремим індивідом суспільство розглядає через призму психо-фізичних характеристик та характеру окремого індивіда. Т. В. Скрипаченко стверджує, що недостатність грошей впливає на раннє формування поглядів на гроші окремого індивіда, і навпаки [5, с. 200]. Отже, гроші виступають вимірником психо-фізичних характеристик та характеру окремого індивіда. Гроші формують імідж людини.

Литвин А. П. підходить до питання аналізу грошей як соціального інституту, вказуючи, що гроші виконують такі функції як відтворювальна, комунікативна, регулятивна, інтегративна, диференційна, гедоністична, моральна або ціннісна функція [4, 84-86].

Гончаров В. досліджує гроші як засіб регулювання та функціонування соціального життя. Акцентуючи увагу на класичних функціях грошей – засіб обігу, засіб платежу, міра вартості тощо, автор вказує що гроші мають окрім матеріальної форми і духовну форму [2, 35-36]. Гончаров В. зазначає, що поширеною є думка щодо виконання грошима в сучасному світі функції «тотальної регуляції буття», з якою автор погоджується лише частково, вказуючи що головними цінностями є все ж таки духовні. Однак автор зазначає, що гроші «належать до тотальних соціокультурних цінностей, посідаючи своє особливе місце серед так званих «абсолютних» цінностей, універсальї культури» [2, 36]. Що на наш погляд, дійсно так, оскільки гроші, як засіб втілення фінансових відносин, визначають та формують політичну, фінансову, соціальну стратегію країни, формують міждержавні відносини,

визначають цілі розвитку суспільства, формують поведінку окремого індивіда, постають мірилом етичних цінностей окремого індивіда, нації, світу; гроші – важливий елемент воєнних дій і світового спокою.

Вереїна І. І. вказує, що гроші у свідомості людей мають віддзеркалення у вигляді психологічних стереотипів, що впливають на їх грошову поведінку [1, 96-101]. Пізнання сутності грошей як соціально-психологічної категорії І. К. Зубіашвілі пропонує здійснювати з точки зору ставлення та уявлення про гроші певних вікових груп та типології особистості.

Узагальнюючи погляди науковців на категорію «гроші», на нашу думку, останні слугують:

- джерелом та документальним віддзеркаленням історії народу, оскільки на монетах та банкнотах відображено певний світогляд, вірування, вподобання нації тощо;
- візитівкою країни, оскільки кожна країна намагається стисло відобразити на банкноті свої переваги, особливості, показати історію та культуру нації;
- джерелом задоволення соціальних, економічних, політичних благ;
- джерелом для аналізу психо-фізичних якостей людей;
- джерелом для аналізу розвитку суспільства від первинно-общинного ладу до сьогодення;
- джерелом розвитку особистості через аналіз сприйняття грошей та їх цінності різними віковими групами, статтю, приналежністю до класу тощо;
- джерелом втілення та демонстрації багатства.

Список літератури:

1. Вереїна І. І. Соціально-психологічні особливості формування та стереотипи фінансової поведінки / І. І. Вереїна // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – № 2 (28). – 2012. – С. 96-102.
2. Гончаров В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / Віталій Гончаров // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Mandriv/2008_4/Honcharov.pdf.
3. Дмитрів І. Гроші як показник деформації суспільних відносин в Україні / Ігор Дмитрів, Володимир Дмитрів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Mandriv/2008_4/Dmytriv.pdf.
4. Литвин А. П. Соціологічна рефлексія еволюції та функцій грошей / А. П. Литвин // Психологія і суспільство. – № 4. – 2011. – С. 82-87.
5. Скрипаченко Т. В. Грошові відносини та ставлення до грошей: психологічний аспект / Т. В. Скрипаченко // Психологічні перспективи. – Випуск 15. – 2010. – С. 198-206. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу : www.pdfactory.com.